

צריכת חלב ומוצריו בישראל ובעולם

מאת שמואל אמיר, אמנון הלוי, מינהל המחקר החקלאי*

בטבלה 1 מובאת צריכת מוצרי חלב בישראל מ-1965 עד עתה בממוצע לכל 4 שנים. אפשר לראות, שהצריכה רבתה בכל המוצרי חוץ מגבינה כחוושה ומחמאה, שבהן פחתה הצריכה. הגידול הר ביותר חל בצריכת מעדנים, גבינות קשות, גבינות רכות-שמנות, ומוצרי חלב חדש — גלידת-שמנת.

בטבלה 2 מובאת הצריכה של רכיבי החלב ושל כלל מוצקי החלב צריכת מוצקי החלב (המשקפת, כאמור, את הצריכה של כל מוצרי החלב) גדלה במידה מרשימה במהלך 20 השנים, מ-10.1 עד 14.8 ק"ג לנפש, דהיינו ביותר מ-40%. רבתה גם צריכת כל אחד מהרכיבים, א כי בכמות ובקצב שונים. כאן יש להדגיש את הממצא, שרבים וטובי אינם מודעים לו: השומן הוא הרכיב שלו הביקוש הרב ביותר מב רכיבי החלב. צריכת חלבון וסוכר החלב פחותה יותר. הצריכה היחסית של רכיבי החלב נשתנתה גם היא (טבלה 2 מ-1965 עד 1975 פחתה צריכת השומן ביחס לחלבון ולסוכר החלב כנראה, בין הסיבות שגרמו את הפחתת הביקוש לשומן בהשווא

צריכת מוצרי החלב בישראל רבתה, ב-20 השנים האחרונות, ב-40%. ניכרת נטייה חזקה לביקוש מוגבר לשומן במוצרי החלב, בהשוואה לחלבון ולסוכר שבהם. אולם צריכת החלב ומוצריו בישראל עדיין פחותה בהרבה מזו שבארצות השוק המשותף. בעולם קיימת מגמה ברורה להגדלת צריכת מוצרי החלב עם עליית רמת ההכנסה. נראה שיש עוד מקום נרחב להרחבת תעשיית החלב בישראל, בעיקר של מוצרים כגון גבינות קשות, גלידות שמנת, שמנת ואולי גם חמאה.

צריכת חלב ומוצריו בישראל

בישראל חלו שינויים גדולים בצריכת חלב ומוצריו במשך השנים. נסקור להלן חלק מהשינויים האלה, עם תשומת-לב מיוחדת לשינויים בצריכת רכיבי החלב: שומן, חלבון וסוכר החלב. רכיבים אלה, ביחסים השונים ביניהם, מהווים את מוצרי החלב; כך ששיווק חלב ומוצריו משמעו שיווק שלושת רכיבי החלב.

טבלה 1. צריכת חלב ומוצריו בישראל, 1965 — 1984 ק"ג לנפש לשנה¹.

השנה	חלב שתייה ²	תוצרת • ניגרת	מעדנים	גבינה כחוושה	גבינות רכות שמנות	שמנת	גבינות קשות	חמאה	גלידה
1968 — 1965	51.1	7.7		2.3	4.4	3.6	1.4	1.2	
1972 — 1969	56.3	10.0	0.4	2.3	5.3	3.5	1.9	1.0	
1976 — 1973	66.7	11.4	3.3	2.4	7.1	3.3	2.5	0.87	
1980 — 1977	65.6	12.0	4.1	2.1	8.5	3.0	3.1	0.82	0.03
1984 — 1981	66.4	11.7	5.4	1.4	9.9	3.6	3.4	0.73	0.95

¹ נתוני המועצה לחלב (2).

² כולל כמויות החלב שנשארו במשקים.

טבלה 2. צריכת רכיבי חלב בישראל, 1965 — 1984, ק"ג לנפש לשנה.

השנה	רכיבי החלב			ס"ה מוצקים	יחס בין הרכיבים סוכר חלב = 1		יחס שומן/חלבון
	שומן	חלבון	סוכר חלב		שומן	חלבון	
1968 — 1965	4.16	2.93	3.07	10.15	1.35	0.95	1.42
1972 — 1969	4.43	3.37	3.42	11.23	1.29	0.98	1.31
1976 — 1973	4.97	4.15	4.16	13.27	1.20	1.00	1.20
1980 — 1977	5.22	4.40	4.19	13.78	1.25	1.05	1.19
1984 — 1981	5.84	4.61	4.36	14.81	1.34	1.06	1.27

* פירוט של מינהל המחקר החקלאי, סדרה ה' 1984, מס' 1757.

טבלה 3. תחזית צריכת החלב ומוצריו לשנת 1985, ק"ג לנפש¹.

מיליוני תושבים	חלב	גבינה	חמאה	
4754	50.9	2.61	1.62	בעולם
3537	24.3	0.55	0.51	ס"ה ארצות מתפתחות
438	20.5	0.11	0.16	אפריקה
254	33.4	3.7	1.5	המזרח הקרוב
1355	23.5	0.03	0.72	המזרח הרחוק
1217	128.5	6.6	4.9	ס"ה ארצות מפותחות
235	131.3	11.3	2.1	ארה"ב
375	111.1	14.8	5.1	השוק המשותף
39'	168.1	7.0	6.9	מזרח אירופה

¹ לפי (6).

בטבלה 3 מובאים צריכת החלב החזויה והייצור החזוי לחמאה וגבינה ב-1985 בארצות שונות (6). אפשר לראות את ההפרש העצום בצריכת מוצרי חלב בין הארצות העניות והעשירות. אפשר להוסיף לכך, ש-84% מייצור הגבינה ו-75% מייצור החמאה בעולם הם בארצות המפותחות. שאוכלוסייתן מהווה רק כ-25% מאוכלוסיית העולם.

טבלה 4. צריכת חלב ומוצריו ורכיבי חלב בארצות השוק המשותף¹, ק"ג לנפש בשנה.

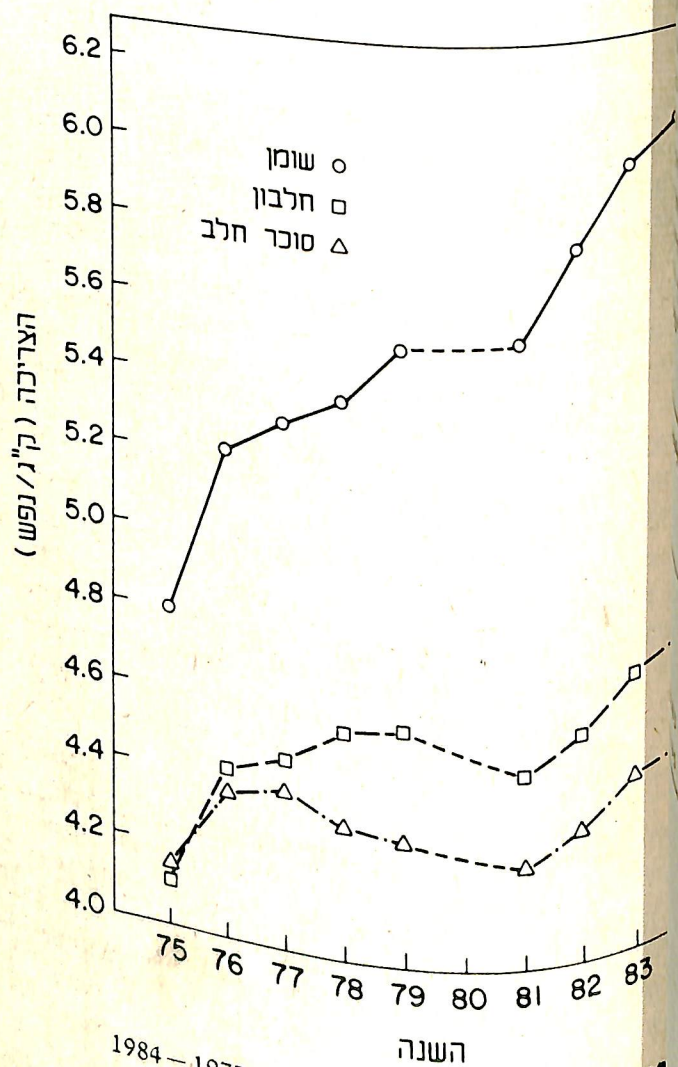
שנה	1970	1980	1982	1983
חלב	95.5	94.6	95.6	94.2
תוצרת חמוצה ניגרת	3.3	5.8	6.1	6.4
חלב מעובה ומרוכז	5.0	3.7	3.7	3.7
שמנת	1.55	1.95	2.20	2.25
גבינות	9.7	12.9	13.7	13.7
חמאה	7.1	6.2	6.0	5.6
שומן	13.96	13.92	14.12	13.77
חלבון	6.02	6.79	7.03	6.99
סוכר חלב	5.26	5.23	5.30	5.25
ס"ה מוצקים	25.24	25.94	26.45	26.01

¹ 9 ארצות השוק המשותף ללא יוון.

בטבלה 4 מובאת ביתר פירוט צריכת מוצרי החלב ורכיבי החלב, ובעיקר ההתפתחות בצריכת המוצרים והרכיבים בארצות השוק המשותף משנת 1970 (5). אפשר לראות, כי בצריכה של רכיבי החלב חלו רק שינויים קטנים. אולם חלו שינויים בצריכת מוצרי החלב השונים. השינוי הבולט הוא פחיתת צריכת החמאה והגברת צריכת הגבינות (רובן קשות) בארצות אלה. כאשר דנים בצריכת מוצרי החלב בארצות השונות — בולט קודם כול ההפרש העצום בין הארצות

(המשך בעמוד הבא)

ולבון — הפחד מפני אכילת שומן מהחי. שהגיע אלינו מחו"ל (אלא שם לא גרם הפחתה ניכרת של הביקוש לשומן חלב. כפי שנראה ל... דומה, שסיבה נוספת לכך היתה באי מודעות מספקת של קלאים לאינטרס שלהם בשיווק השומן. נראה שלא נעשו כל אמצעים לעצור את הפחיתה היחסית של הביקוש לשומן. מכל ו... מ-1975 גדלה הצריכה של השומן, בהשוואה לשאר הרכיבים. וצאה היתה — עלייה בצריכת השומן בשיעור של 18% בין 1978 ל-1981 ו-1984. ואילו צריכת החלבון גדלה באותה ופה כ-11% ושל סוכר החלב — כ-5%. מגמה זו עוד התגברה בין 1980 ל-1984: עלייה של 12% בצריכת השומן ו-5% בצריכה של חלבון ו-4% של סוכר החלב. התפתחות זו נגזת בבירור דיאגרמה 1, שבה מובאת צריכת רכיבי החלב בכל ת מהשנים 1975 — 1984. חין משנת 1980, "שנת הורבין", שבה תה הצריכה של כל הרכיבים.

דמה 1. צריכת רכיבי חלב בישראל, 1975-1984

ות מוצרי חלב בעולם
וי לבחון את מגמות צריכת מוצרי חלב בישראל — בהשוואה
צריכת מוצרי החלב בעולם. לשם כך נביא להלן כמה נתונים מן
ות המפותחות ומן הארצות העניות (4).

צריכת חלב ומוצריו בישראל ובעולם

(המשך מעמוד קודם)

העשירות לעניות בצריכת מוצרי החלב. יש לכך, כמובן, גורמים רבים: איקולוגיים, כלכליים, מסורתיים, טעם ועוד; אולם הגורם העיקרי הוא השוני ברמת-החיים (7). הכיוון בעניין זה ברור: ברמת-חיים גבוהה גדלה צריכת חלב, כלל החלבון במנה, ועוד יותר גדלה צריכת השומן. בייחוד גדלה צריכת החלבון והשומן מהחי, שהם רכיבי המזון היקרים ביותר. דוגמה טובה לכך, שרמת-החיים משפיעה הרבה יותר ממסורת שונה, היא יפאן. בתקופת ההתפתחות התעשייתית המהירה ביותר שלה (1960 — 1970) רבתה צריכת מוצרי החלב ושומנים מן החי בשיעור כפול מזה שבארצות המפותחות ביותר באירופה וארה"ב (7). לעומת זאת, בארצות השוק המשותף הגיעו לרוויה בצריכה של מוצרי החלב (טבלה 4). גם מבחינת הביקוש היחסי של רכיבי החלב השונים ויחסם הם קטנים. הפחיתה בצריכת השומן שבחמאה מתאזנת על-ידי גידול צריכת השומן בגבינות הקשות המכילות יותר שומן מחלבון. ריבוי אכילת הגבינות הקשות מאפיין ב-15 השנים האחרונות את הארצות המפותחות, לרבות ישראל. כאמור, החלפת החמאה בגבינה קשה נגרמה לא במעט מ"פחד השומן הרווי", שהקטין באירופה (במעט) ובארה"ב (בהרבה) את אכילת החמאה. אך ריבוי אכילת הגבינות הקשות גרם שלמעשה לא פחתה צריכת השומן ממוצרי החלב, וכישראל אף רבתה.

מגמות הצריכה בישראל בעתיד

צריכת מוצרי החלב בישראל אמנם רבה במידה ניכרת מזו שבארצות העניות, אך עדיין רחוקה מאוד מלהביק את הצריכה שבארצות המפותחות באירופה ובארה"ב. יש לזכור כי צריכת כלל מוצקי החלב בישראל, למרות הגידול המרשים בשנים האחרונות, עדיין מגיעה רק ל-57% מזו שבארצות השוק המשותף, וצריכת שומן — ל-42%. כאמור, יש הרבה גורמים המשפיעים על צריכת מוצרים ורכיבים של חלב; אולם נראה כי גם בישראל פעלה ופועלת המגמה הכללית: מוצרי המזון מן החי, וביניהם מוצרי החלב ובייחוד השומן, נענים לעלייה ברמת-החיים וחלקם בסל המזון של האוכלוסיה גדל עם שיפור המצב הכלכלי. לכן נראה, שאם ימשך בישראל התהליך של עליית רמת-החיים, לפחות בטווח הרחוק — תוסיף צריכת מוצרי החלב ובעיקר המוצרים היקרים עתירי השומן לגדול. כמובן, אנו מודעים לכך שבתקופת נסיגה כלכלית פוחתת צריכת החלב ומוצריה. כך קרה ב"שנת הורבין", 1980. דיון על השפעת ההכנסה על צריכת מוצרי החלב — ראה (8).

אין לדעת, אם נגיע בארץ לכמות ולהרכב של צריכת מוצרי החלב כמו בשוק המשותף, אך אפשר להניח שזה כיוון ההתפתחות. בכך תקווה לגידולה של תעשיית החלב בישראל, תוך הדגשת מוצרי חלב עתירי שומן: גבינות קשות, שמנת, גלידה ואולי אף חמאה.

חלבון ושומן בתפריט האזרח הישראלי

הגידול הרב יותר של צריכת שומן לעומת חלבון בשנים האחרונות בישראל אינו מוגבל רק למוצרי החלב, אלא משקף את מנת המזון כולה. משנת 1949/50 גדלה צריכת החלבון בתפריט של הישראלי מ-84 גרם לנפש ליום ל-97 גרם ב-1982/3 — עלייה בכ-15%. באותה תקופה גדלה אכילת השומן מ-74 ל-120 גרם — עלייה בכ-62% (3). חשוב לציין, שגם כאן יש דמיון רב לצריכה של חלבון ושומן בעולם.

בארצות המפותחות ביותר (8) הארצות המפותחות באירופה וארה"ב רבתה צריכת החלבון מ-93 גרם לנפש ליום ל-98 גרם — עלייה של כ-5%; ואילו הגידול בצריכת השומן היה מ-150 ל-164

גרם לנפש ליום, גידול ב-9% (7). בדומה למוצרי חלב, הפער הגדול בצריכה בין ישראל לארה"ב ולארצות המפותחות ביותר באירופה הוא בצריכת השומן: 120 גרם בישראל לעומת 164 גרם שם. וכך גם בדרך-כלל, בין ארצות עשירות לעניות. הפער בצריכת שומן גדול הרבה יותר מהפער בצריכת החלבון.

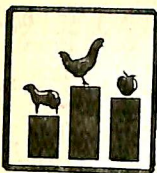
מאזן צריכת רכיבי החלב בישראל

(1) שומן. בניגוד לדעות מושרשות עמוק בציבור הרחב ולעיתים אף בין החקלאים, יש לקבוע כי אין מייצרים בארץ עודפי שומן חלב: הייצור והצריכה מאוזנים מעיקרם. ב-1981/2, למשל, היה עודף קטן של ייצור לעומת הצריכה: 542 טונות שומן (2.4% מהצריכה). ב-1982/3 היה הייצור פחות מהצריכה ב-310 טונות וב-1983/4 הוא היה קטן ב-349 טונות (1.4% מן הצריכה). הפער נסגר על-ידי יבוא שומן חלב מחו"ל. הסיבה לכך שאי עודפי ייצור שומן — פשוטה: ייצור החלב מתוכנן להספק כמות השומן הנצרכת, ובהתאם לכך מתוכננות מכסות החלב למשקים. שיטה זו הוכיחה את עצמה, ומהנתונים שלעיל נראה שיש סטיות קטנות בלבד של עודף או מחסור בייצור.

(2) סוכר חלב. רכיב זה מיוצר בעודף רב. ב-1983/4 צרכה האוכלוסיה סיה בארץ 18,080 טונות סוכר חלב, ואילו הייצור היה כ-16,000 טונות. למחצית סוכר החלב אין ביקוש, וחלקו הגדול מנוצי כמזון לבהמות (במיי-גבינה). הסיבה לכך היא, שקיימת אי התאמה חריפה בין הרכב החלב (שיעורי הרכיבים השונים בו לבין הביקוש לרכיבים השונים מצד האוכלוסיה. הציבור צור יותר שומן (בשנה האמורה — 26,746 טונות) מסוכר חלב. בחלב נמצא פחות שומן מסוכר חלב. תכולת השומן בחלב בישראל כ-3.3%, בעוד שתכולת סוכר החלב נעה בין 4.8% ל-4.8%. אין אפשרות להפחית את תכולת סוכר החלב בחלב ועל-ידי כך למנוע את העודף. כדי להקטין את עודפי סוכר החלב שייצורם יקר והם מייקרים את החלב — אפשר ללכת בדרך הפוכה: להגדיל את תכולת השומן בחלב, על-ידי טיפוח. אמנם דרך זו ארוכה, אבל היא רצויה מאוד. אפשר גם להגדיל את תכולת השומן בחלב על-ידי מנה המכילה יותר סוכר ארון. בשר הדרכים לא פוחתת תכולת סוכר החלב בחלב כשלעצמה. אל נוצר יותר שומן ביחס לסוכר החלב הנוצר. במלים אחרות, לכך ק"ג שומן שנוצר — נוצר פחות סוכר חלב.

(3) חלבון. למרות צריכה קטנה יותר של חלבון לעומת שומן — מחסור בו, אמנם מחסור קטן, ומדי שנה מיובא לישראל חלב באבקת חלב רזה. ההסבר לפרדוקס זה הוא בכך, שיש להבחין בין צריכת חלבון נטו לבין הצריכה ברוטו. הצריכה נטו היא כמות החלבון במוצרי החלב, כמובא בטבלה 2, אך לא את חלבון החלב צורך הצרכן. בחלב שתי קבוצות חלבון עיקריות: הקזאין השוקע וממנו מפיקים את הגבינה, והחלבונים שאי שוקעים — לקטואלבומין וגלובולין. חלבונים אלה מצויים אף רק בחלב שתייה ובמוצרים הניגרים. בתעשיית הגבינה הם מיוצרים במיי-גבינה, ולא כגבן. חלבונים אלה מהווים כ-20% מן בוני החלב, ורק מחציתם מנוצלים בחלב ובמוצריה. זו הסיבה לכך, ש-10% — 15% מסך כמות החלבון אינו מנוצל. תוספת כמות זו לחלבון נטו, המופיעה בטבלה 2, מבטאת השימוש ברוטו בחלבון. דוגמה: אם צריכת החלבון נטו

צריכת שומן מהחי, אלא בצריכת-יתר ממנו. לכך ניתנת בנתונים שהבאנו לעיל תשובה חד-משמעית: בישראל אין כיום סכנה של צריכת-יתר של שומן חלב. כפי שראינו, צריכת שומן החלב בארץ היא 42% מזו של אירופה. צריכת חמאה היא 740 גרם לעומת ממוצע של 5 ק"ג לנפש בשנה בארצות מפותחות בעולם! ברור אפוא, שככל שהדבר אמור בצריכת שומן חלב בישראל — אנו עדיין רחוקים מאוד מכל "איזור סכנה". רצוי מאוד, שהמתדיינים בסוגיה נכבדה זו לא יסתפקו בקביעות כוללניות ביחס לנזק בריאותי אמיתי או מדומה שבאכילת שומן רווי, אלא יתייחסו לכך בקשר עם העובדה, שצריכת שומן החלב בישראל מעטה מאוד.

סיכום

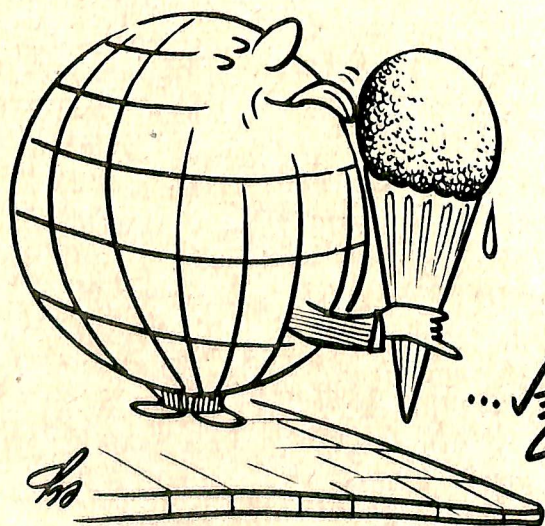
1. במשך 20 השנים האחרונות חלה עלייה מרשימה בצריכת חלב ומוצריו בישראל. צריכת מוצקי החלב רבתה ב-40%. במשך כל השנים הנזכרות, הביקוש הרב ביותר היה לרכיב השומן.
2. ב-10 השנים האחרונות ניכרת נטייה חזקה של ביקוש מוגבר של רכיב השומן במוצרי החלב, בהשוואה לרכיבי החלבון וסוכר החלב. צריכת השומן גדלה ב-18%, של החלבון ב-11% ושל סוכר החלב ב-5%.
3. צריכת כל רכיבי החלב, ובפרט רכיב השומן, בישראל — עדיין קטנה בהרבה מן הצריכה בארצות השוק המשותף. צריכת כלל רכיבי החלב בישראל בהשוואה לשוק המשותף ב-4 השנים (המשך בעמוד 2171)

1980/81 היתה 4.6 ק"ג — הצריכה ברוטו היתה 5.1 — 5.3 ק"ג. מאידך גיסא, כמות החלבון בחלב קטנה מכמות השומן אמנם עדיין אין נתונים מדויקים על תכולת החלבון בחלב בישראל; מכל מקום תכולתו נעה, כנראה, בין 2.8% ל-3.2%, והקואין מהווה בין 2.2% ל-2.6%. הצריכה-ברוטו הגדולה יותר מהצריכה האמיתית (נטו) והתכולה הפחותה בחלב גורמות מחסור קטן בחלבון דווקא. אף על פי שהביקוש לחלבון פחות מהביקוש לשומן החלב, הפער הלא גדול בין הביקוש לבין ייצור החלבון נסגר על-ידי יבוא חלבון. יבוא זה נמצא בירידה. השייר מוש בחלבון לשיחזור מוצרי החלב (שהוא ההפרש בין יבוא אבקת חלב רזה לבין ייצור אבקת חלב מחלב מקומי) היה ב-1982/3 — 1345 טונות, ב-1983/4 — 1123 טונות, וב-1984/5 — 987 טונות.

אם נביא בחשבון, שבשנה זו חסרו 681 טונות שומן חלב — הרי שהמחסור בחלבון היה רק 375 טונות, כ-15% מהצריכה ברוטו. כאמור, חלה בשנים האחרונות פחיתה יחסית בצריכת החלבון לעומת השומן, ונראה שהצורך ביבוא חלבון ילך ויפחת בעתיד.

ישראל רחוקה מצריכת-יתר של שומן חלב!

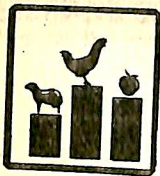
מרביתם לכתוב על הנזק לבריאות האדם, הכרוך באכילת שומן מן החי. הדבר מעורר ויכוחים ודיונים בין רופאים, פסיכולוגים ותזונאים. הסוגיה מורכבת והמסקנות אינן חד-משמעיות כפי שנראה לרבים. אין זה המקום לדון בסוגיה זו, אך פטור בלא כלום אי אפשר. נעיר פה רק נקודה להיבט הכמותי של הבעיה. מוסכם על הכול, שאין סכנה בעצם

קאכל ונתקל...

צריכת חלב ומוצריו בישראל ובעולם

(המשך מעמוד 2167)

- האחרונות היתה 14.8 ק"ג לעומת 26.0 ק"ג, ושל שומן — 5.8 ק"ג לעומת 13.8 ק"ג.
  - בעולם קיימת מגמה ברורה של גידול בצריכת מוצרי חלב, של השומן בהשוואה ליתר רכיבי החלב, ושל כלל השומן במנה עם עליית רמת ההכנסה. הפער בצריכת שומן בין ארצות עשירות לבין ארצות עניות גדול יותר מן הפער ביניהן בצריכת החלבון. על סמך התפתחות הביקוש למוצרי החלב בישראל ובעולם עד כה אפשר לשער, כי יש עוד כר נרחב להגדלת תעשיית החלב בישראל, ובעיקר של מוצרים כגון גבינות קשות, גלידת שמנת, שמנת ואולי אף חמאה.
  - אין מייצרים בישראל שומן וחלבון של חלב מעבר לביקוש של רכיבים אלה מצד האוכלוסייה. בחלבון עדיין יש מחסור, ההולך ומצטמצם בשנים האחרונות. מייצרים עודף גדול מאוד של סוכר חלב, תוצאה של אי התאמה בין תכולת רכיבי החלב בחלב המיוצר לבין הביקוש לרכיבי החלב בשוק. עודף ייצור סוכר החלב מייקר את ההוצאות לייצור החלב. רצוי ואפשר להקטין עודף זה במידה רבה — על-ידי טיפוח נכון והזנה מתאימה של בקר החלב.
- ספרות**
1. אמיר ש.. גורדין ס. (1981): דרישות השוק לרכיבי החלב השונים ומשמעותן לגבי משק הבקר בישראל. "השדה" ס"ב: 464 — 468.
  2. המועצה לחלב בישראל: שנתונים ודו"חות חדשיים.
  3. השנתון הסטטיסטי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
  4. נתוני הארגון הבין-לאומי למזון ולחקלאות (F.A.O.).
  5. E.E.C. Dairy Facts and Figures (1984). Milk Marketing Board.
  6. Dairy Industries International, January 1980.
  7. Breirem, K. (1983). Animal foods in European food supply. Agric. University of Norway.
  8. דבוסקין ד.. קרסנו ה. (1985): ביקוש ותחזית צריכה לחלב ולמוצריו בישראל. "השדה" ס"ה: 643 — 645.

לתש"מ"ג. זאת, לאחר עלייה של 5 אחוזים לערך בתש"מ"ג לעומת תש"ב. עליות נרשמו בצריכת המספוא הקנוי (3 אחוזים לערך). צריכת המים (10 אחוזים לערך) ובחמרים להגנת הצומח והחי (33 אחוזים לערך). ירידות נרשמו בצריכת חמרי האריזה (3 אחוזים לערך) הכולה (2 אחוזים לערך).

רמת המחירים שקיבלו החקלאים בעד תפוקתם בשנת תש"מ"ד לאחר שהותאמו חדשית לרמת המחירים הכללית של אמצע השנה תה נמוכה ב-3 אחוזים לערך מעליית מדד המחירים לצרכן באותה קופה; זאת, לאחר שהמחירים שקיבלו החקלאים בעד תפוקתם בשנה קודמת היו נמוכים כאחוז אחד לערך מעליית מדד המחירים לצרכן. חירי הגידולים הצמחיים היו נמוכים בשנת תש"מ"ד ב-9 אחוזים נגד מן המדד, ומחירי בעלי-החיים ותוצרתם היו גבוהים ב-4 אחוזים נגד מן המדד.

רמת המחירים שהחקלאים שילמו בעד התשומות בשנת תש"מ"ד אשר אף הם הותאמו לרמת המחירים הכללית של אמצע השנה תה גבוהה ב-3 אחוזים לערך מעליית מדד המחירים לצרכן; זאת, לאחר שבשנה הקודמת היו מחירי התשומות נמוכים ב-6 אחוזים לערך העלייה במדד המחירים לצרכן.

בתוצאה מכל השינויים האמורים מתקבל כי בשנת תש"מ"ד לעומת תש"מ"ג, ההכנסה הנובעת מענף החקלאות, לאחר שהותאמה לרמת מחירים הכללית של אמצע השנה, פחתה ב-18 אחוזים לערך לעומת רמת המחירים לצרכן. זאת, לאחר עלייה דומה בשנת תש"מ"ג לעומת תש"מ"ב. מכאן, שלמעשה רמת ההכנסה הנובעת מחקלאות בשנת תש"מ"ד היתה דומה לזו של שנת תש"מ"ב.

כבר אפשר להשיג מן המלאי
כור ס"ה (תש"מ"ה) חלק א'
 כולל 15% מע"מ
 7,300 שקל (כולל 15% מע"מ)
 (חבורות א' — ו')
 בעמוד 2157